

Az olasz fasizmus jelképei és mítoszai

Kísértetek járják be *Ivan Buttignon* könyvét: a fasizmus kísértetei. Igaz, nem annyira félelmetesen, mint inkább tanulságosan. *Mussolini kísértetei. Az olasz fasizmus története – szimbólumain keresztül elbeszélve* (*Gli spettri di Mussolini. La storia del fascismo italiano raccontata attraverso i suoi simboli*): a cím és az alcím világossá teszi, hogy a trieszti egyetem történész-oktatója a „kísérteteket” a jelképekkel azonosítja – a szöveg pedig azt, hogy a mítoszokkal is. Olyan képződményekkel tehát, melyek a pusztá tényeknél nem kevésbé hatották át és fejezték ki a „fasiszta éra” húsz évét, az úgynevezett „Ventennio”-t, és sokkal maradandóbban túléltek azt, máig őrzik a rég halott rezsim, stílszerűen szólva, szellemiségét. Nem is elsősorban azon építmények és szobrok formájában, amelyek oly szembetűnően jellegzetesek a mai olasz városok képében, hanem inkább a stílusukat, „üzenetüket” meghatározó legendák és propaganda-produktumok révén.

Az olasz fasizmus egyik fő paradoxona, derül ki Buttignon monográfiájából, hogy noha „szülőanyja az első világháború” volt (19. o.), lényege a „modernista nacionalizmus” (21. o.), egyik jellegadó komponense pedig a futurizmus (111–122. o., vö. Madarász Imre: „Az utolsó óráig. Marinetti útja Salòig in Madarász: *Változatok a halhatatlanságra*, Hungarovox, Budapest, 2011, 159–174. o.), ihletért, példaképekért, szimbólumrendszerért, mitológiáért Itália legrégebbi hagyományaihoz, az ókori római birodalom örökségéhez folyamodott. A névadó vesszőnyalábtól (*fascio*) a birodalom-építés retorikájáig és Mussolininek Augustus császár szobrával való együtt-fényképezkedéséig megannyi uralkodó motívuma a „fasiszta rómaiság”, a „fekete ingbe öltöztetett *romanitas*”, a szerző szavával, „hazugság-rendszerét” tükrözte (73–82. o.). Önellentmondásosságát látványosan fejezte ki a városrombolás, a műemlékpusztítás és a „fasiszta építészet” az antikvitást utánzó és modernizáló kettőssége (83–107. o.).

Hasonló meghamisító kisajátítás („fascistizzazione”, 158–159. o.) áldozataként esett a fekete diktatúra alatt a Risorgimento, mivel Mussolini az ő „italianismo”-ját (32. o.) mint új nemzeti feltámadást propagálta. Mazzini

és a fasizmus (kreált) kapcsolatának mértékét és jelentőségét Buttignon erősen, elfogadhatatlanul eltúlozza (24., 115., 170. o.): valójában az „Apostolt” csak az úgynevezett Olasz Szociális Köztársaság (ismertebb nevén Salò-i Köztársaság) náci bábállama használta fel „republikanizmusának” igazolására, az „árulóvá” lett monarchia, a Mussolinit leváltó és letartóztatásba helyező király ellenében.

„Tradíció és modernitás példátlan összeolvasztása” (26. o.), a „modernitás római embereinek” megteremtése (54. o.), az ókor utánzása és az „új emberek” (28. o.), az „új olaszok” (42. o.) új „fajtája” kikovácsolásának dualizmusai végső soron „a Duce mítoszában” (63. o.), „a Duce vallásában” (39. o.), a „személyiségből szimbólummá” vált Vezér kultuszában (Buttignon kifejezésével: „kultúrájában”, 57., 59. o.) összegződtek, abban, amit – az értekezésben mellőzött – Julius Evola tradicionalista filozófus „ducismo”-nak nevezett (Julius Evola: *Il fascismo visto dalla Destra*, Settimo Sigillo, Roma, 1989, 59. o.).

Végül azonban „a vesszőnyalábot legyőzte a horogkereszt” (160. o.), mely utóbbinak Buttignon az etimológiáját is pontosan megadja. A kötet harmadik része az olasz fasizmus és a német nemzetiszocializmus jelkép-rendszerének és mitológiájának összehasonlítása, szembeállítása. A hitlerizmus „szimbolizmusának” propagandájában, népszerűsítésében, hatékonyságában is felülmulta a Mussolini-rendszert. Buttignon szerint a náciizmust legfőképpen a rasszizmus, az „antikapitalizmus” és a „naturalizmus” (természetkultusz) különböztette meg a fasizmustól (119–154. o.). E két utolsó fejezet fölöttébb tanulságos lehetne Magyarországon, ahol máig gyakran nevezik – történészek is – „fasizmusnak” a náciizmust, pontatlanul, tévesen.

Dokumentum-függelék (fasiszta szövegek, pártmanifesztumok, Mussolini-beszédek, a Treccani-enciklopédia 1932-es, Mussolini és a filozófus Giovanni Gentile által írott, „Fasizmus” szócikk kis antológiája), képanyag és bibliográfia egészíti ki a kötetet, és teszi még hasznosabb olvasmánnyá, a további kutatásokat elősegítő munkaeszközzé.

Ivan Buttignon: Gli spettri di Mussolini. La storia del fascismo italiano raccontata attraverso i suoi simboli (Mussolini kísértetei. Az olasz fasizmus története – szimbólumain keresztül elbeszélve), Hobby & Work, h. n., 2012, 263 o.

Madarász Imre